

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

D. A. Tractatus De Privilegiis Ecclesiae

Zanchi, Lelio

Veronae, M. D. LXXXVI.

Centesimum Decimum Sextum Priuilegium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61627](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61627)

- 36 Clericus ab artificio minus honesto debet abstinere.
- 36 In questibus per clericum in illicito artificio dicitur, quod astantibus clamoribus, si apparent repetentes, ipsis debet fieri restitutio, alias fieret distributio per Episcopum inter pauperes.
- 37 Clericus si bona per eum illicitè acquisita non subiacerent restitutioni, cum possit penitere de peccato, sine restitutione non impeditur quominus de his faciat voluntatem suam.
- 38 Bona quæ sita per clericum, vel prælatum in officiis, & seruitiis, in quibus versatus sit, quis post eius obitum ab intestato succedat, an Ecclesia, an successor in beneficio, an vero consanguinei.
- 39 Clerici habent bona triplicis generis, quædam sunt acquisita non contemplatione Ecclesie mediata, vel immediata, quædam contemplatione Ecclesie immediata, quædam conferuntur ipsis non immediata contemplatione Ecclesie sed dignitatis.
- 40 Homini quid prodest si totum vniuersum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur.
- 41 Ministris Ecclesie datum censetur datum Ecclesie, quæ est sponsa Dei, quæ bona Ecclesie sunt distribuenda in tres partes, pro usu beneficiati, pro erogatione pauperum, pro restitutione Ecclesie.

Centesimum Decimum Sextum Privilegium.

- 1 **E**CCLESIA gaudet priuilegio, quòd † De meliorationibus factis per prælatum, in rebus Ecclesie testari non potest. † Sed duntaxat eis uti, in vita etiam si beneficium dimittat, fuit igitur per Concilium Toletanum decretatum quòd si aliquis clericus pro sua sustentatione in terra Ecclesie vineolas, aut agellum fecerit meliorando, terram Ecclesie possideat vsque ad mortem, & tunc Ecclesie restituat, nec iure testamenti, aut iure successionis alicui relinquat. † Nisi forsitan Episcopus velit eam assignare alicui ad tempus, pro seruitiis Ecclesie præstitis, cap. si quis de pecu-
- 2
- 3
- 4
- 5
- lio cleric. Ratio hæc esse potest. † Quia clericus æquiparatur usufructuario, nam ex morte finitur usufructus inst. de usufruc. s. finitur cap. ult. de pign. In totum non est comparandus usufructuario, qui facit fructus suos, & de ipsis potest disponere, quòd est dictum, est respectu mortis. † Potius clericus est, comparandus usurario, cui tantum ad usum quotidianum

- 6 ut licet inst. de usu. & hab. §. 1. † In fauorem Ecclesie hoc est inductum, ut eius res meliorentur, non autem deteriorentur, sed contra hoc opponi potest, de rex. in l. cum dubitabatur C. de iur. emph. ubi habetur, quod. † Præmissa denuntiatione Domino, emphiteota potest vendere, elapsis duobus mensibus, in præuia denuntiatione melioramenta, siue emponemata, plus offerenti, dummodo non sit persona prohibita, Solutio hic sumus in emphiteota de iure ciuili, ibi in prædicto casu nostro, in quo tractatur duntaxat de clerico vsuario, qui utitur in uita tantum, unde diuersa ratio viget, hic igitur considero quam generalis, & absoluta sit, hæc proposito, quod nec prælatus, nec clericus potest alicui post mortem suam relinquere bona Ecclesie, Episcopus uero pro seruitio præstito ei Ecclesie terram conferre potest. † Sed quid si prælatus impendit de proprio patrimonio pro re melioranda, non sua contemplatione, sed Ecclesie, quod impendit, ipse uel eius hæres repetere potest, tex. cum gl. not. 12. q. 4. in c. 2. Nam superius dicitur, quod meliorationes fecit, pro sua sustentatione, ideo de illis prohibetur disponere, & si diceretur, quod immo multo fortius impensas factas, in meliorando contemplatione Ecclesie, illas repetere non debet.
- 9 † Repetit quando expresse constaret, impendisse de suo proprio patrimonio, nam hoc modo uideretur impendere, ad beneficium, & commodum clericorum succedentium, unde non est priuandus suo comodo, ut diuitiores alios clericos futuros faciat, in alio casu intelligitur quando solum industria, & labore usus fuit & nihil expendit in reducendo terram ad culturam. Ideo secundum Inn. est honestum, & æquitati consonans, ut saltem in tali casu gaudeat, usque ad mortem, arg. c. ad aures
- 10 de reb. Eccles. non alien. † Sed impendendo proprium peculium honestati conuenit, ut repetere valeat etiam si in utroque in foro conscientie teneatur potius meliorare, seu manutene res Ecclesiasticas, quam deteriorare, quod patet ad sensum: nam sicuti expensas de proprio patrimonio, clericus intendit repetere, quod valde est considerandum, quod penitus
- 11 non confirmo. † Cum impensæ ille præsumuntur factæ in du-
- 12 bio, ex redditibus Ecclesie, intendit repetere. † Ne clericus futurus cum iactura aliena, efficiatur diues, quod non licet cum sit lex, quæ repugnat iuri nature l. iure. ff. de reg. iur. Ita pari modo, non debet rem Ecclesie in præiudicium alterius

rius clerici succedentis deteriorare, ita igitur regula præ-
 13 dicta, quod quilibet. † Clericus qualitercumque, ut bene-
 ficiatus non potest facere fructus suos, ut de ipsis possit testa-
 ri, sed sibi licet eis ad usum quotidianum uti, sed glo. in cap.
 præsent. de offic. ordi. lib. 6. Distinguit inter clericum haben-
 tem administrationem, & non habentem, & inter clericum
 14 simpliciter beneficiatum, ut est. † Canonicus, qui non di-
 citur habere administrationem Ecclesie, primo casu voluit,
 15 quod. † Clericus comparatur usufructuario in vita, & sic pos-
 sit donare de rebus Ecclesie moderate tamen, cap. cæterum
 de donat. in infirmitate vero comparatur usufructuario, quia non
 potest aliquid donare, nisi intuitu Elemosynæ, cap. quia, &
 16 cap. relatum el. 2. de test. † Non habens administrationem
 comparatur usufructuario in vita, & in morte adeo, ut de red-
 ditibus testari potest, sed ista gl. mihi non placet, nam etiam
 si diceretur, quod relictum non habenti administrationem,
 sed simpliciter beneficio præsumitur potius relictum intuitu
 personæ, quam Ecclesie dico, & resideo in hac opinione.
 17 † Quod omne relictum beneficio, siue beneficiato, etiam non
 habenti administrationem, quod omne illud dicatur peculiū
 Ecclesie, & quod de eo testari non valeat, sed cõtentetur usufrua-
 rium fuisse, idem dicendum in redditibus provenientibus ex
 beneficio tex. expressus, qui loquitur de canonicis non haben-
 tibus administrationem in cap. nulli s. fi. & cap. sequenti r. 2.
 18 q. 1. ubi dicitur. † Quod præbendæ cum procedant, ex rebus
 Ecclesie, non præstantur canonicis simpliciter, ut faciant quic-
 quid velint ex redditibus, sed conceduntur, ut necessaria per-
 cipiant pro se, & si quid superest debent impendere, in utilita-
 tes Ecclesie, nam quemadmodum in aliis bonis Ecclesie depo-
 nitur per habentem administrationem, ita & in istis, cum sint
 res Ecclesie, sed sunt diuersæ per præbendas, ut commodius
 19 perciperet necessaria gl. in c. res quæ r. 2. q. 1. quæ dicit. † Quod
 si clericus emit, etiam æquum de redditibus Ecclesie, est Eccle-
 sie, & non proprius, ut in cap. 1. dist. 44. in prin. in quo dici-
 20 tur tibi. † Sacerdos de Altari viuere permissum, non luxu-
 rari; verum enim cogor dicere, quod si canonici nõ essent sub
 eodem iugo, ut ultra necessaria ex præbendis, quod superest, ex-
 penderent in utilitatē Ecclesie, inquam esset, cum ipsi regula-
 21 riter nõ administrēt. † Sed in choro remaneāt veluti lumina-
 22 ria. † Si vnusq; de gestis, & administratis, p. ipsū tenet rōnē
 redde-

redde-

- reddere l. 1. §. officio. ff. de tutel. & ration. distra. Rom. in cons.
 413. cap. 1. de oblig. ad ratioci. Et ex iussu Dei, quilibet tene-
 tur reddere administrationem villicationis sue Luc. cap. 16.
 23 † Quod non facientes non gaudebunt privilegio illo, centum
 pro vno accipietis, & vitā aeternā possidebitis; iuxta ritū Ecclē
 24 fia. † Placeat igit Deo, vt tam clericus, quā canonicus, vt supra
 25 dictū est, vtantur. † Peculio, quod capitur multis modis, & quo
 ad propositum dicitur aliquando patrimonium ipsorum cle-
 ricorum, & dicitur peculium a pecunia, & est nomen diminu-
 tiuum, quasi parua pecunia, & pecunia a pecudibus, quia quic
 quid habebant antiqui in pecudibus consistebat, 1. q. 3. in c.
 26 totum. † Quandoque peculium strictius summitur, & proprie
 dicitur pecunia, quam habet existens in potestate alterius,
 vt filius familias, vel seruus, & reperitur in quadruplici specie,
 nam est peculium castrense, quasi castrense, profectitium, &
 aduentitium. Castrense dicitur quod acquiritur in castris, &
 de illo disponit. Quasi castrense est, quod acquirit filius in ad-
 uocatione, quia aduocati militant, l. aduocati C. de aduoc. di-
 ue. iud. Profectitiū est, quod obuenit filio ex bonis patris, hoc
 non acquiritur filio. Aduentitium est, quod aduenit filio aliun-
 de, vt donatione, successione, vel industria, vel ex prospera for-
 tuna, proprietates istius peculii est filii, vsu fructus vero est pa-
 tris in vita, Specul. in tit. de donat. §. 1. Et vtrum presumatur
 acquisiuisse ex bonis paternis, vel ex industria, vide not. gl.
 in l. cum oportet C. de bon. quæ lib. In clerico vero aduertend-
 um, nam videtur solum a laicis differē in peculio aduentitio,
 27 & intelligit de clericis filiis familias. † Cum per clericatum
 non eximuntur a patria potestate in temporalibus, secus in
 Episcopo, vt in Auth. de const. quæ de dignitatibus liberat a
 patria potestate, facit in arg. cap. si annum de iud. lib. 6. vbi
 28 dicitur. † Quod in spiritualibus filius non est sub potesta-
 te patris, secus in temporalibus. Ideo quod prouenit ex bene-
 ficio spirituali, potest dici peculium castrense, vel quasi, quia
 clericus facit fructus suos, iux. not. in cap. presenti. de offic. ord.
 29 lib. 6. hinc infertur. † Quid si post mortem clerici benefi-
 ciati, reperiuntur aliqua bona, consanguinei ipsius dicunt, di-
 cta bona ad eos spectare, quia patrimonialia Ecclesia, vel suc-
 cessor, in beneficio dicit, quod bona prædicta sunt quæ sita ex
 redditibus beneficiorum, & intuitu Ecclesiæ, quid fiendum, gl.
 34. q. 1. Dicit, quod si clericus beneficiatus habebat patrimo-
 nium

num habetur consideratio ad quantitatem patrimonii & qualitatem beneficii, & secundum id fiet diuisio inter Ecclesiam, & consanguineos, beneficiati defuncti, Io. And. in cap. vt vnus quisque de pecul. cler. considerat tria membra primum, quando constat clericum beneficiatum, seu prelatum habuisse patrimonium tempore promotionis, & est presumendum, pro possessore siue Ecclesia, siue consanguinei possideant. † Licet contra hanc presumptionem admittatur probatio in contrarium. Secundum membrum est, quando tempore promotionis nihil habebat, & presumitur pro Ecclesia, licet consanguinei possint probare, quod defunctus quaesierit ex artificio, vel aliunde quam ab Ecclesia. Tertium membrum est, quando dubitatur, & idem, vt presumatur pro Ecclesia, maxime, si beneficiatus non fecit inventarium tempore adeptionis beneficii, & hæc q̄o fuit in hæredibus Francisci Petrarchæ, qui fuit Archidiaconus Parmensis, Doc. aliqui dicunt primum membrum non ita simpliciter procedere, immo metiri quantitatem patrimonii, & qualitatem beneficii, secundum eam debere presumi, per not. 12. q. 4. cap. 2. Secundum membrum intelligit quando nihil habeat de patrimonio, nec etiam habebat aliquod beneficium, vel exercitium, ex quo potuisset acquirere, alias diceretur sic, vt supra proximo membro. Tertium membrum limitatur, quando dubitatur, an habuerit aliqua bona patrimonialia, vel aliunde, ex quibus potuisset bona de quibus quaeritur, acquirere, sed si solum dubitaretur, an acquireret bona, de quibus est contentio ante suam promotionem, vel post, & presumitur pro possessore, vt in 12. q. 5. cap. 1. Conclusio stat in hoc. † Quod de bonis patrimonialibus clericus disponere potest, & quatenus non disposuerit consanguinei succedere possunt, in cæteris vero bonis disponere non valet. Ideo meliores actiones factæ, per eum efficiuntur Ecclesie, quibus tamen vitur in vita, sed in hac subiecta materia. † Aliam questionem propono, nunquid beneficiatus habens patrimonium possit conseruare sibi redditus patrimoniales, & viuere de fructibus beneficii sui, tex. videtur apertus in capit. pastores, & capit. sequen. 1. q. 2. quod non possit, glo. not. 12. q. 1. cap. illi qui, ponit plures opiniones, Inno. autem in cap. 33. Episcopus. de præbend. tenet. † Quod qui habet beneficium non debet viuere de patrimonio, sed de altari cap. cum secundum. de præbend. nec obstat secundum eum d. cap. pastores, quia

- 34 quia intendit auctor. † Ea canonicis prohibere, ne de patri-
monio auare thesaurizant, & bona Ecclesie expendant, si au-
tem non vellent thesaurizare, bene liceret eis bona conseruare
& bona Ecclesie, hoc est acquisita intuitu Ecclesie, expendere,
verba sunt, Inn. in loco præallegato, & Io. de Ligna. in clem.
gratia de rescrip. Dicunt, quod iura quæ videntur contrarium
dicere procedunt, secundum primitiuam Ecclesiam, secun-
dum quam bona Ecclesiastica erant deputata solum, pro in-
35 digentibus, tertia species bonorum est. † De his quæ quæ-
rit, clericus ex doctrina, artificio, officiis, vel seruitiis, & ista ad
quos spectent, videndum est. Et primo de quæstis ex doctri-
na, quia erat doctor iuris, in istis succedunt consanguinei ipsius
clerici, ab intestato, cap. relatum §. cæterum de testam. Idem
de acquisitis ex officio aduocationis, quod est intelligendum
de his casibus, in quibus licet clerico postulare, secus si ei non
liceat. Sed quid de quæstis per clericum ex artificio, dummo-
do artificio sit honestum, quod liceat clerico §. 1. dist. cap.
clericus victum, & cap. seq. de consecr. dist. 5. cap. nunquam
de manu in actis Apostolorum 10. cap. Vbi Paulus, quoniam
ad ea, quæ mihi opus erant, & his qui mecum sunt ministraue-
runt manus istæ, in istis, etiam succedunt consanguinei ab
36 intestato, d. cap. relatum, & cap. quia nos. † Ab artificio
autem minus honesto debet clericus abstinere, de vit. & ho-
nest. cler. cap. pe. Sed quid faciendum de istis bonis quæstis,
per clericum in illicito artificio, dic, quod si positus clamoribus
appareant repetentes, ipsis debet fieri restitutio, alias fieret
distributio per Episcopum, inter pauperes arg. in l. nulli C.
de Episc. & cler. not. Inn. in cap. quia plerique. de immun. Ec-
cles. secundum Host. & Imol. in d. cap. relatum hoc enim di-
ctum recipit limitationem, quando talia acquisita illicitè su-
37 biacerent restitutioni. † Sed quando non subiacerent resti-
tutioni, licet illicitè essent acquisita, cum aliter clericus possit
pœnitere de peccato, sine restitutione, non impeditur quoni-
mus de his faciat voluntatem suam, ab hoc bona gl. in cap. ex
38 transmissa de decim. & 4. q. 5. cap. in summa. † Videamus
etiam de bonis quæstis per clericum, vel prælatum in officiis,
& seruitiis, in quibus versatus sit, quis post eius obitum ab in-
testato succedat an Ecclesia, seu eius successor in beneficio, an
vero consanguinei Inn. opinio hæc est, in cap. quia nos de te-
stam. quod Ecclesia, vel successor in beneficio succedat in illis
bonis

bonis Hoff. tenet, quod succedant consanguinei in talibus bonis, prima lectura, quæ est magis communis fuit de mente, Inb. nam idem videtur tenuisse in cap. r. de testam. In quo acquisitum apparet intuitu Episcopatus, vel intuitu officii sac.

39 Butr. in l. sacrosanctæ C. de Episc. & cler. dicit. † Quod clerici habent bona triplicis generis, quædam enim sunt acquisita non contemplatione Ecclesie mediatè, vel immediatè, & in istis sunt, vt cæteri priuati, quædam sunt acquisita contemplatione Ecclesie immediatè, vt si relinquitur Ecclesie, vel de quæstis ex bonis Ecclesie, & de istis non testantur, & multo minus succedunt consanguinei venientes ab intestato, & idè dicendum si non relinquuntur Ecclesie, sed relinquuntur eis, contemplatione Ecclesie, vt supra dictum fuit, iuxta, not. in c. requisisti de testam. Tertio sunt bona, quæ conferuntur ipsis, non immediatè contemplatione Ecclesie, sed dignitatis, quæ habent, vt celebrent Missas, vel alias orationes, pro anima alicuius, & ea quærantur eis, & de ipsis possunt testari, & disponere secundum Butr. quam opinionem secuti sunt Anchar. Angel. Floria. in d. cap. quia nos. de testam. Dicentes verius esse, quod tale acquisitum censetur acquisitum intuitu personæ, & sic non contemplatione Ecclesie, quod notandum pro, vt refer, Io. de Imol. ibi, qui illam partem, vti rationalem, sequitur & licet dictorum opinio sit satis fauorabilis, & libenter amplectenda, cum videamus de facto, clericos non minus acquirere ex officiis, & seruitiis, in quibus versantur, quam ex beneficiis. Tamè hanc opinionem, in hoc casu simpliciter, & indistinctè non esset fortè tutum in foro conscientie, & pro salute anime, tenere, quæ cunctis rebus de mundo est præferenda l. sanctimus C. de sac. sanc. Eccles. audi Dominum dicentem ex ore

40 Matth. in c. 16. † Quid prodest homini, si totum vniuersum mundum lucretur, anime vero sue detrimentum patiat. Ego discrepo ab omnibus tenentibus hanc prædictam sententiam, & fortè sententia mea displicebit aliquibus, sed clericis, & prælati, qui duntaxat ambulant in lege Domini, placebit. Ratio igitur quæ me mouet, est auctoritatis Dei, qui est fons veritatis ait, quod vni ex minimis meis feceritis, mihi feceritis, Matth.

41 c. 25. † Datum ergo ministris Ecclesie censetur datum ipsi Ecclesie, quæ est spõsa Dei, sed vbi relinquimus, quod bona Ecclesie sunt distribuenda, in tres partes, pro vsu beneficiati, id est quo ad victum, & vestitum, ne vtaris illo verbo vsu diuersimodè

ne Papam fraudes, vt dicitur pro pauperū erogatione, & pro refectione Ecclesie, si quod superest, caperetur per consanguineos, quomodo hæc fieri possent, deinde animaduertat, quod clericus, est vsuarius, & quod nec ultra se extendit, nunc mea interest dicere, sua tamen interest facere, nec admitto distinctiones allegatas de peculio, quia omne peculium est Ecclesie, nec ab ea separandum, redditus ergo est Ecclesie, & suorum, successorum, & ipsi reseruandus, vel fideliter distribuendus inter pauperes, non autem permittendus consanguineis, iuxta not. in cap. 1. de success. ab intest. cap. relatum et 2. de testam. Auth. omnes peregrini C. comm. de succ. Inn. in c. cum inter vos. ff. de verb. signif. Ex his habes, quod meliorationes factæ, per prælatum in rebus Ecclesie, sunt suæ in vita, cum secutis, de quibus tamen testari non potest.

S U M M A R I V M.

- 1 Clericus bona propria dare potest, cui vult, & si non habet consanguineos succedit Ecclesia.
- 2 Militibus non habentibus consanguineos, succedit eorum capitaneus, vel legio sub qua militant.
- 3 Ecclesia veluti caput clericorum succedit ipsis clericis.
- 4 Clericus potest testari de omnibus quæstis per hereditatem, per donationem, & artificium, sedus autem de redditibus beneficii.
- 5 Clericus si cæperit facere testamentum, & facta institutione cum aliis legatis, antequam finitum esset testamentum, morte præuentus, testamentum non valet.
Secus si testamentum esset factum inter liberos.
- 6 Extraneus dicitur qui non est de liberis.
- 7 Testamentum inceptum à clerico, nondum finitum ob superuenientiam mortis valet quo ad legata ad pias causas.
- 8 Dispositio facta de legatis, ad pias causas dicitur perfecta.
- 9 Testamentum imperfectum valet inter liberos, & quando fit ad pias causas.
- 10 Clericus præsumitur de bonis disponere magis ad salutem animæ, quam ad aliam demonstrationem.
Indubio magis quis præsumitur velle pro anima, quam pro consanguineis, & aliis.
- 11 Transitus ex hac vita ad meliorem vitam est, ne dum valde amarus, verum admodum considerabilis.

- 12 Mors est finis obscuri carceris bonorum hominum, malisque incumben-
tibus voluptatibus perpetuus ignis.
- 13 Testamentum imperfectum ita habet locum in testamento nuncupatio,
& in scriptis.
- 14 Clericus non habens beneficium, sed solum Altaria, si decesserit sine con-
sanguineis, eius bona transferuntur ab intestato in Altaria.
- 15 Altari, quod accedit in aliqua Ecclesia non accedit ipsi Ecclesie.
- 16 Oblationes, quia sunt de iure Parochiali, ideo non cedunt altari, sed Ec-
clesie.
- 17 Clericus non habens Ecclesiam, si ab intestato decedat, Episcopus, qui va-
leat disponere secundum preceptum Dei.

Centesimum Decimum Septimum Privilegium.

- 1 **E**CCLESIA gaudet privilegio, quod. † Cle-
ricus bona propria dare potest cui vult, sed si
decedat intestatus, & non habet consanguineos
succedit Ecclesia, omnes igitur clerici genera-
liter de his, quæ habent per hæreditatem, vel
alio modo intuitu personæ acquirant, dum
vivunt possunt inde facere quicquid eis placet, si vero ante mo-
riantur, quam de his disposerint, si non habent consanguineos
in ius Ecclesie debet tradi, cap. 1. de success. ab intest.
Ratio potest esse, quia eis hoc permittitur ratione bonorum
acquirentium respectu personæ, ut puta per hæreditatē, quod
valeat disponere. Quid si nõ fecerint, & obierint nullis relictis
consanguineis succedit Ecclesia. † In qua militant, sicuti mili-
tibus non habentibus consanguineos succedit eorum capita-
neus, vel legio sub qua militant Bar in l. si quis filio s. eius qui
& ibi Bar. ff. de iniust. testam. Et aliis pariter succedentibus,
absque consanguineis succedit fiscus Bal. in l. nutritoribus C.
communis de succ. Alex. in conf. 92. in 4. par. ita. † Eccle-
sia, veluti caput clericorum, succedit ipsis clericis. Hic conside-
randum venit de quibus rebus possit testari. † Et dicendum
quod de omnibus quæ sitis per hæreditatem, per donationē,
& artificium, & huiusmodi, sed adverte ne decipias, & ne de-
cipiatis in hoc, quod clericus possit disponere, nam qualiscun-
que sit clericus, & quaecunque habeat beneficium non dispo-
nit de redditibus beneficii, sed bene permittitur ei respectu